

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (kuues koda)

7. juuni 2018*

Eelotsusetaotlus – Õigusalane koostöö tsiviilasjades – 2007. aasta Haagi protokoll – Ülalpidamiskohustuste suhtes kohaldatav õigus – Artikli 4 lõige 2 – Õigustatud isiku hariliku viibimiskoha muutus – Võimalus tagasiulatuvalt kohaldada õigustatud isiku uueks harilikuks viibimiskohaks oleva riigi õigust, mis on ühtlasi kohtu asukohariigi õigus – Väljendi „kui õigustatud isikul ei ole võimalik kohustatud isikult elatist saada“ ulatus – Olukord, kus õigustatud isik ei täida seaduses sätestatud tingimust

Kohtuasjas C-83/17,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Oberster Gerichtshof'i (Austria kõrgeim üldkohus) 25. jaanuari 2017. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 15. veebruaril 2017, menetluses

KP

versus

LO,

EUROOPA KOHUS (kuues koda),

koosseisus: koja president C. G. Fernlund (ettekandja), kohtunikud J.-C. Bonichot ja A. Arabadjiev,

kohtujurist: M. Szpunar,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- Saksamaa valitsus, esindajad: T. Henze, M. Hellmann ja J. Mentgen,
- Euroopa Komisjon, esindajad: M. Wilderspin ja M. Heller,

olles 30. jaanuari 2018. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

* Kohtumenetluse keel: saksa.

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus puudutab ülalpidamiskohustuste suhtes kohaldatavat õigust käsitleva 23. novembri 2007. aasta Haagi protokolliga, mis kiidetakse Euroopa Ühenduse nimel heaks nõukogu 30. novembri 2009. aasta otsusega 2009/941/EÜ (ELT 2009, L 331, lk 17, edaspidi „Haagi protokoll“), artikli 4 lõike 2 tõlgendamist.
- 2 Taotlus on esitatud menetluses, mille pooled on alaealine laps KP ja tema isa LO ning mille ese on elatisnõue.

Õiguslik raamistik

Määrus (EÜ) nr 4/2009

- 3 Nõukogu 18. detsembri 2008. aasta määruse (EÜ) nr 4/2009 kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes (ELT 2009, L 7, lk 1) artiklis 3 on ette nähtud üldsätted liikmesriikides ülalpidamiskohustuste küsimustes pädevate kohtute kohta.
- 4 Määruse artikli 15 kohaselt määratakse ülalpidamiskohustuste suhtes kohaldatav õigus kindlaks vastavalt Haagi protokollile liikmesriikides, kelle suhtes see õigusakt on siduv.

Haagi protokoll

- 5 Haagi protokolliga artikkel 3 „Üldsäte kohaldatava õiguse kohta“ on sõnastatud järgmiselt:

„1. Kui [Haagi protokollist] ei tulene teisiti, kohaldatakse ülalpidamiskohustuste suhtes õigustatud isiku peamiseks elukohaks oleva riigi õigust. [Mõiste „peamine elukoht“ asemel on edaspidi kasutatud täpsemat vastet „harilik viibimiskoht“.]

2. Kui õigustatud isiku [harilik viibimiskoht] muutub, kohaldatakse uueks [harilikuks viibimiskohaks] oleva riigi õigust alates muutuse toimumise hetkest.“
- 6 Haagi protokolliga artikkel 4 „Erisätted teatavate õigustatud isikute eelisseisundi kohta“ sätestab:

„1. Järgmisi sätteid kohaldatakse järgmiste ülalpidamiskohustuste suhtes:

a) vanemate ülalpidamiskohustus oma laste suhtes;

[...]

2. Kui õigustatud isikul ei ole artiklis 3 osutatud õiguse alusel võimalik kohustatud isikult elatist saada, kohaldatakse kohtu asukohariigi õigust.

3. Olenemata artiklist 3, kohaldatakse juhul, kui õigustatud isik on pöördunud kohustatud isiku [harilikuks viibimiskohaks] oleva riigi pädeva asutuse poole, nimetatud asutuse asukohariigi õigust. Kui aga õigustatud isikul ei ole nimetatud õiguse alusel võimalik kohustatud isikult elatist saada, kohaldatakse õigustatud isiku [harilikuks viibimiskohaks] oleva riigi õigust.

4. Kui õigustatud isikul ei ole artiklis 3 või käesoleva artikli lõikes 2 või 3 osutatud õiguse alusel võimalik kohustatud isikult elatist saada, kohaldatakse selle riigi õigust, mille kodakondsus on neil mõlemal, kui selline riik on olemas.“

Saksa õigus

- 7 Tsiviilseadustiku (Bürgerliches Gesetzbuch, edaspidi „BGB“) § 1613 „Tagasiulatuv ülalpidamine“ sätestab:

„1. Tagasiulatuvalt võib õigustatud isik nõuda täitmist või kahju hüvitamist mittetäitmise tõttu ainult alates ajast, kui kohustatud isikult nõuti ülalpidamisnõude maksmapanemise eesmärgil informatsiooni tema sissetulekute ja vara kohta, [või alates ajast, mil] kohustatud isik sattus viivitusse või elatisnõue võeti menetlusse. [...]

2. Õigustatud isik võib ilma lõikes 1 sätestatud piiranguta nõuda tagasiulatuvalt täitmist

1. ebakorrapärase ebatavaliselt kõrge vajaduse (erivajaduse) tõttu; [...]

2. ajavahemikuks, kui ta oli takistatud ülalpidamisnõuet maksuma panemast

a) õiguslikel põhjustel või

b) tulenevalt faktilistest asjaoludest, mis langevad ülalpidamist andma kohustatud isiku vastutusvaldkonda.“

Austria õigus

- 8 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et Austrias võib õigustatud isik nõuda elatist tagasiulatuvalt kuni kolme aasta eest.
- 9 Nimetatud kohus täpsustab, et väljakujunenud siseriikliku kohtupraktika kohaselt on elatist maksuma kohustatud isiku viivitus küll tagasiulatava elatisnõude õiguse kasutamise tingimus, kuid perekonnaõigusest tuleneva erilise lähedussideme tõttu ei ole lapse elatisnõude puhul vajalik nõudest varasem teatamine.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 10 KP, kes on sündinud 6. märtsil 2013, ja tema vanemad on Saksamaa kodanikud, kes elasid kuni 27. maini 2015 Saksamaal. KP ja tema ema asusid 28. mail 2015 elama Austriasse, millest on saanud nende uus harilik viibimiskoht.
- 11 KP esitas 18. mail 2015 Bezirksgericht Fünfhaus'ile (Fünfhausi esimese astme kohus, Austria) elatisnõude LO vastu. KP kuulati ajavahemikku 1. juunist 2013 kuni 31. maini 2015 hõlmava ajavahemiku osas ära 18. mail 2016.
- 12 KP elatisnõude ajavahemiku kohta 1. juunist 2013 kuni 31. maini 2015 jättis Bezirksgericht Fünfhaus (Fünfhausi esimese astme kohus) rahuldamata põhjendusel, et sel ajavahemikul oli Haagi protokoli artikli 3 alusel kohaldatav Saksa õigus, mille järgi ei olnud tagasiulatava elatisnõude tingimused täidetud. Haagi protokoli artikli 4 lõige 2, mis käsitleb kohtu asukohariigi õiguse kohaldamist, puudutab üksnes õigusi, mis on tekkinud alates hariliku viibimiskoha üleviimisest uude asukohta.
- 13 Landesgericht für Zivilrechtssachen Wien (liidumaa tsiviilkohus Viinis, Austria) jättis Bezirksgericht Fünfhausi (Fünfhausi esimese astme kohus) otsuse jõusse.
- 14 KP esitas Landesgericht für Zivilrechtssachen Wiener (liidumaa tsiviilkohus Viinis) otsuse peale kassatsioonkaebuse Oberster Gerichtshofile (Austria kõrgeim üldkohus), kes on eelotsusetaotluse esitanud kohus.

- 15 Eelotsusetaotluse esitanud kohtus väidab KP, et Haagi protokollis artikli 3 lõike 1 kohaselt on tema elatishõudele kohaldatav ülalpidamiskohustusi käsitlev Saksa õigus, mis aga ei võimalda tal saada elatist tagasiulatavalt, sest BGB §-s 1613 sätestatud tingimused ei ole täidetud. Seetõttu tuleks KP arvates vastavalt Haagi protokollis artikli 4 lõikele 2 kohaldada Austria õigust, mis lubab elatist nõuda ka tagasiulatavalt.
- 16 LO väidab omalt poolt, et Haagi protokollis artikli 4 lõiget 2 ei kohaldata juhtudel, mil elatishõuded on aegunud või nende esitamise tähtaeg on möödunud. Lisaks saab seda sätet kohaldada vaid juhul, kui menetluse on algatanud elatist maksuma kohustatud isik või kui asja menetlev kohus asub riigis, mis ei ole kummagi poole harilik viibimiskoht. KP on aga antud juhul pöördunud kohtusse riigis, kus on tema harilik viibimiskoht. Veel leiab LO, et kõnesolevat sätet ei saa kohaldada tagasiulatavalt elatise saamiseks, kui elatishõue on esitatud pärast õigustatud isiku kolimist teise riiki.
- 17 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et Haagi protokollis artikli 3 lõige 2 näeb ette, et kui õigustatud isiku harilik viibimiskoht muutub, kohaldatakse tema uueks harilikuks viibimiskohaks oleva riigi õigust alates muutuse toimumise hetkest ja seega ainult tuleviku suhtes.
- 18 Seetõttu tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul kohaldada kõnealusele muutusele eelneva perioodi suhtes Saksa õigust, kui selle kohaldamisest ei tule Haagi protokollis artikli 4 lõike 2 alusel loobuda. Selle sätte kohaldamine niisuguses olukorras nagu põhikohtuasjas ei ole aga kindel. Seoses sellega viitab eelotsusetaotluse esitanud kohus punktile 63 Andrea Bonomi seletuskirjas Haagi protokollis kohta (mis kiideti heaks Haagi rahvusvahelise eraõiguse konverentsi 21. istungjärgul, edaspidi „Bonomi seletuskiri“), mille kohaselt saab täiendavat seost kohtu asukohariigi õigusega kasutada ainult siis, kui ülalpidamiskohustustega seotud menetlus toimub mõnes muus riigis kui õigustatud isiku harilikuks viibimiskohaks olev riik, kuna vastasel juhul oleks kohtu asukohariigi ja õigustatud isiku harilikuks viibimiskohaks oleva riigi õigus üks ja seesama. Eelotsusetaotluse esitanud kohus lisab, et selle seletuskirja kohaselt saab kohtu asukohariigi õigust artikli 4 lõike 2 alusel täiendavalt kohaldada ainult juhul, kui menetluse on algatanud kohustatud isik näiteks enda hariliku viibimiskoha riigi pädevas asutuses või kui asja menetlev asutus asub riigis, mis ei ole kummagi poole harilikuks viibimiskohaks.
- 19 Eelotsusetaotluse esitanud kohus palub selgitada – võttes arvesse asjaolu, et KP ei ole LP-le elatishõudest varem teatanud – Haagi protokollis artikli 4 lõike 2 kohaldamist juhtudel, mil protokollis artikli 3 alusel kohaldatavast õigusest tuleneb, et kuigi elatise nõue on põhjendatud, ei saa seda esitada tagasiulatavalt, sest õigustatud isiku puhul ei ole täidetud seaduses sätestatud tingimused.
- 20 Neil asjaoludel otsustas Oberster Gerichtshof (Austria kõrgeim üldkohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas [Haagi protokollis] artikli 4 lõikes 2 ette nähtud kohtu asukohariigi õiguse subsidiaarsust tuleb tõlgendada nii, et seda kohaldatakse ainult juhul, kui taotlus elatishõude menetlemise algatamiseks esitatakse mõnes muus riigis kui õigustatud isiku harilikuks viibimiskohaks olev riik?

Kui sellele küsimusele vastatakse eitavalt, siis:

2. Kas [Haagi protokollis] artikli 4 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et sõnastus „ei ole võimalik elatist saada“ puudutab ka juhtumeid, mil senise viibimiskoha riigi õigus ei näe tagasiulatavat elatishõuet ette juba ainuüksi teatavate seadusest tulenevate tingimuste täitmata jätmise tõttu?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

Sissejuhatavad märkused

- 21 Kõigepealt on vaja hinnata Euroopa Kohtu pädevust Haagi protokolli tõlgendada.
- 22 Seoses sellega olgu märgitud, et vastavalt ETLT artiklile 267 on Euroopa Kohus pädev tegema eelotsuseid, mis käsitlevad liidu institutsioonide õigusaktide tõlgendamist.
- 23 Esiteks tuleb meenutada, et otsusega 2009/941, mis võeti vastu EÜ artikli 300 (nüüd ETLT artikkel 218) alusel, kiitis Euroopa Liidu Nõukogu heaks Haagi protokolli, mille tekst on otsusele lisatud.
- 24 Teiseks, väljakujunenud kohtupraktika kohaselt kujutab nõukogu poolt ETLT artikli 218 alusel sõlmitud leping endast liidu suhtes mõne tema institutsiooni õigusakti ETLT artikli 267 esimese lõigu punkti b tähenduses (vt selle kohta 22. oktoobri 2009. aasta kohtuotsus, Bogiatzi, C-301/08, EU:C:2009:649, punkt 23).
- 25 Sellest järeldub, et Euroopa Kohus on pädev Haagi protokolli tõlgendama.

Esimene küsimus

- 26 Esimese küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas Haagi protokolli artikli 4 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et olukorras, kus ülalpidamist saama õigustatud isik, kes on muutnud oma harilikku viibimiskohta, esitab oma uueks harilikuks viibimiskohaks oleva riigi kohtule tagasiulatuva elatisnõude ajavahemiku eest, mil ta elas teises liikmesriigis, võib see säte olla kohaldatav, kuigi kohtu asukohariik langeb kokku õigustatud isiku harilikuks viibimiskohaks oleva riigiga.
- 27 Nimetatud artikli 4 lõige 2 näeb ette, et kui õigustatud isikul ei ole Haagi protokolli artiklis 3 osutatud õiguse alusel võimalik kohustatud isikult elatist saada, kohaldatakse kohtu asukohariigi õigust.
- 28 Artikkel 3 sisaldab üldsätet kohaldatava õiguse kohta, mille järgi kohaldatakse ülalpidamiskohustuste suhtes õigustatud isiku harilikuks viibimiskohaks oleva riigi õigust.
- 29 Nagu nähtub Haagi protokolli artikli 4 lõikest 2, on sellel sätel, mis lubab kohtu asukohariigi õiguse asemel kohaldada ülalpidamist saama õigustatud isiku harilikuks viibimiskohaks oleva riigi õigust, kasulik mõju vaid siis, kui need õigused on erinevad.
- 30 Tuleb aga kontrollida, kas kohtu asukohariik peab veel olema isiku harilikuks viibimiskohaks olevast riigist erinev, selleks et neis riikides kohaldatavat õigust saaks pidada erinevaks ning et kõnealusel sätel oleks selline mõju.
- 31 Antud juhul nähtub eelotsusetaotlusest, et KP kolis Austriasse ning see riik on tema harilikuks viibimiskohaks. Järelikult on Haagi protokolli artikli 3 lõike 1 alusel kohaldatavaks õiguseks Austria õigus. Kuid vastavalt selle protokolli artikli 3 lõikele 2 on Austria õigus kohaldatav alles alates ajast, mil KP harilikuks viibimiskohaks sai Austria, ehk alates 28. maist 2015. Varasemal, 1. juunist 2013 kuni 28. maini 2015 ulatunud ajavahemikul on harilikuks viibimiskohaks oleva riigi õigus Saksa õigus.
- 32 Kohtu asukohariigi õiguseks on selle liikmesriigi õigus, kelle kohtusse õigustatud isik pöördus, see tähendab Austria õigus.

- 33 Järelikult, niisuguses olukorras nagu põhikohtuasjas, kus kohtu asukohariigi õigus, antud juhul Austria õigus, ei lange ajavahemikul, mille eest õigustatud isik elatist nõuab, kokku õigustatud isiku harilikuks viibimiskohaks oleva riigi õigusega, antud juhul Saksa õigusega, võib Haagi protokolli artikli 4 lõikel 2 olla kasulik mõju. Asjaolu, et õigustatud isik pöördus oma harilikuks viibimiskohaks oleva riigi kohtusse, mis tähendab, et kohtu asukohariik on sama mis tema harilikuks viibimiskohaks olev riik, ei takista selle sätte kohaldamist, sest selles ette nähtud täiendava seose reeglga määratud õigus ei lange kokku õigusega, mis on määratud protokolli artiklis 3 ette nähtud üldise seose reeglga.
- 34 Veel on siiski vaja, et selles sättes viidatud kohtu asukohariigi õigust saaks kohaldada tagasiulatuva elatishõude suhtes.
- 35 Eeskätt Bonomi seletuskirjast nähtuvalt on Haagi protokolli artikli 4 lõige 2 kohaldatav elatishõuetele, mis puudutavad nõude esitamisest kulgema hakkavaid ajavahemikke, kuid selge ei ole küsimus, kas see säte on kohaldatav ka nõude esitamisele eelnenud ajavahemike suhtes, ning kui jah, siis millistel tingimustel.
- 36 Euroopa Komisjon on seisukohal, et selles sättes viidatud kohtu asukohariigi õigus on kohaldatav kõigil juhtudel, kui õigustatud isikul ei ole võimalik saada elatist oma harilikuks viibimiskohaks oleva riigi õiguse alusel, või kui elatis on palutud välja mõista tagasiulatuvalt, siis sel ajavahemikul tema harilikuks viibimiskohaks olnud riigi õiguse alusel. Saksamaa valitsus leiab omalt poolt, et tagasiulatuvate elatishõuete suhtes ei ole kohtu asukohariigi õigus automaatselt kohaldatav ning õigustatud isiku nõude aluseks olevate asjaolude ja nõude hindamisel kohaldatava õiguse vahel peab olema seos.
- 37 Selle kohta olgu märgitud, et ainuüksi Haagi protokolli artikli 4 lõike 2 sõnastuse alusel ei ole selle sätte ulatust võimalik kindlalt selgeks teha.
- 38 Selle tõlgendamisel tuleb arvesse võtta seose reeglite süsteemi, mis on ette nähtud Haagi protokolliga, ning protokolli eesmärki.
- 39 Haagi protokolliga ette nähtud seose reeglite kohta olgu märgitud, et protokolli artikli 4 lõige 2 näeb teatavate õigustatud isikute kasuks ette erisätte, mis täiendab protokolli artiklis 3 sisalduvat üldsätet.
- 40 See esimene tõdemus annab alust kahelda komisjoni väite asjakohasuses. Haagi protokolli artikli 3 lõikes 1 sätestatud õigustatud isiku harilikuks viibimiskohaks oleva riigi õiguse põhimõttelist kohaldatavust on selle artikli lõikes 2 piiratud viibimise ajaga. Kui Haagi protokolli artikli 4 lõiget 2 tuleks tõlgendada nii, et kohtu asukohariigi õigust ehk põhikohtuasjas kõnealuse olukorraga sarnases olukorras selle riigi õigust, kus on õigustatud isiku uus harilik viibimiskoht, võib selles sättes ette nähtud tingimuse täitmise korral kohaldada ka ajavahemikule enne viibimiskoha üleviimist sellesse riiki, kaotaks selle tõlgenduse tulemusel oma mõju artikli 3 lõikes 2 sätestatud üldreegel seoses õigustatud isiku harilikuks viibimiskohaks oleva riigi õiguse ajalise kohaldamisalaga.
- 41 Pealegi, nagu nähtub Bonomi seletuskirjast ja eesmärkidest, mida taotles komisjon, kes aktiivselt osales läbirääkimistel Haagi protokolli vastuvõtmiseks (vt ettepanek: nõukogu määrus kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes (KOM(2005) 649 lõplik)), on selle süsteemi eesmärk tagada kohaldatava õiguse prognoositavus, tagades, et kindlaks määratud õigusel on piisav seos kõnealuse perekondliku olukorraga.
- 42 Haagi protokolli artikli 3 lõige 1 näeb ette, et üldjuhul kohaldatakse õigustatud isiku harilikuks viibimiskohaks oleva riigi õigust, millel on õigustatud isiku olukorraga kõige tihedam seos ja mis seetõttu reguleerib kõige paremini konkreetseid probleeme, mis ülalpidamist saama õigustatud isikul võivad ette tulla.

- 43 Selle seose säilitamiseks näeb Haagi protokoll artikli 3 lõige 2 ette, et kui harilik viibimiskoht muutub, kohaldatakse uueks harilikuks viibimiskohaks oleva riigi õigust alates muutuse toimumise hetkest.
- 44 Mis puudutab Haagi protokoll artikli 4 lõigetes 2–4 sisalduvaid erisätteid, mis näevad ette rea järjestikku kohaldatavaid esmaseid ja teiseseid seoseid eesmärgiga leevendada ohtu, et õigustatud isik ei saa üksteise järel kindlaks määratud õiguskordade alusel mingit elatist, siis esmajärjekorras määrab Haagi protokoll artikli 4 lõige 3 kohaldatavaks õiguseks kohtu asukohariigi õiguse, kui õigustatud isik on pöördunud kohustatud isiku harilikuks viibimiskohaks oleva riigi pädeva asutuse poole. Nagu nähtub kohtujuristi ettepaneku punktist 59, esindab see riik seost õigustatud isiku ja kohustatud isiku perekondliku olukorraga, vähemasti osas, mis puudutab kohustatud isiku võimalusi katta õigustatud isiku vajadusi. Selle õiguse kohaldamise prognoositavus tuleneb ka asjaolust, et see sõltub valitud kohtu pädevusest, mis sellisel juhul langeb kokku klassikalise reeglga, et hageja esitab hagi kostja elukohajärgsesse kohtusse.
- 45 Seos perekondliku olukorraga nähtub ka Haagi protokoll artikli 4 lõikest 4, mis määrab kohaldatavaks õiguseks selle riigi õiguse, mille kodakondsus on mõlemal poolel. Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 59 veel märkis, hõlmab see sätte konkreetset jätkuvalt eksisteerivat asjaolu, millel on seos ülalpidamist saama õigustatud isiku ja ülalpidamist andma kohustatud isiku perekondliku olukorraga.
- 46 Võttes arvesse Haagi protokolliga ette nähtud seose reeglite süsteemi ja sellega taotletavat prognoositavuse eesmärki, mida on kirjeldatud käesoleva otsuse punktis 41, tuleb asuda seisukohale, et Haagi protokoll artikli 4 lõikes 2 täiendavalt ette nähtud kohtu asukohariigi õiguse kohaldamine ei ole süsteemi ega selle eesmärgiga koosõlas juhul, kui kohaldamine tuleneb vaid sellest, et õigustatud isik on valinud endale uue hariliku viibimiskoha, ning kohaldataval õigusel ei ole seost ülalpidamist saama õigustatud isiku ja ülalpidamist andma kohustatud isiku perekondliku olukorraga ülalpidamiskohustusega seotud ajal.
- 47 Asjaolu, et kohtu asukohariigi õiguse kohaldamine on kasulik õigustatud isikule, ei ole iseenesest piisav, et õigustada selle sätte kohaldamist, sest kõnealuse seose puudumisel oleks selle õiguse kohaldamine kohustatud isiku jaoks prognoosimatu.
- 48 Nagu nähtub kohtujuristi ettepaneku punktides 78 ja 79, võib see seos tuleneda asjaomast ajavahemikku puudutavate elatisvaidluste läbivaatamise pädevusest, mis võib kohtul, kuhu on pöördutud, olla vastavalt kohaldatavatele määruse nr 4/2009 sätetele.
- 49 Selline mõttekäik on põhjendatud Haagi protokoll ja määruse nr 4/2009 tiheda seotuse tõttu. Nimelt viitab määruse artikkel 15 sõnaselgelt Haagi protokollile ning selle määruse kohane pädeva kohtu kindlakstegemine võimaldab kaudselt määrata kohaldatavaks õiguseks kohtu asukohariigi õiguse. Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 56 toonitas, toimib kõnealune määrus eeldusel, et eksisteerib seos konkreetsetes vaidlustes kõne all oleva elatise ja riigi vahel, mille kohtud on pädevad vaidluse lahendada.
- 50 Seetõttu tuleb asuda seisukohale, et vajalik seos kohtu asukohariigi õiguse ning ülalpidamist saama õigustatud isiku ja ülalpidamist andma kohustatud isiku olukorra vahel ajal, mida puudutab elatisnõue, on olemas juhul, kui kohtu asukohariigi õigus on sama mis selle liikmesriigi õigus, kelle kohtutele allus elatisasjade läbivaatamine sel ajavahemikul, mida elatisnõue puudutab.
- 51 Arvestades eeltoodud kaalutlusi, tuleb esimesele küsimusele vastata, et Haagi protokoll artikli 4 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et:
- asjaolu, et kohtu asukohariik on sama mis õigustatud isiku harilikuks viibimiskohaks olev riik, ei takista selle sätte kohaldamist, kui selles ette nähtud täiendava seose reeglga määratud õigus ei lange kokku õigusega, mis on määratud protokoll artiklis 3 ette nähtud üldise seose reeglga;

- olukorras, kus ülalpidamist saama õigustatud isik, kes on muutnud oma harilikku viibimiskohta, esitab oma uueks harilikuks viibimiskohaks oleva riigi kohtule kohustatud isiku vastu tagasiulatava elatisnõude ajavahemiku eest, mil ta elas teises liikmesriigis, võib kohtu asukohariigi õigus, mis on ühtlasi õigustatud isiku uueks harilikuks viibimiskohaks oleva riigi õigus, olla kohaldatav, kui kohtu asukoha liikmesriigi kohtud olid pädevad lahendama nende poolte vahelisi ja seda ajavahemikku puudutavaid elatisvaidlusi.

Teine küsimus

- 52 Teine küsimus käsitleb sisuliselt küsimust, kas Haagi protokolli artikli 4 lõikes 2 kasutatud väljendiga „kui õigustatud isikul ei ole võimalik elatist saada“ peetakse silmas ka olukorda, kus õigustatud isik ei saa kohustatud isikult elatist oma endiseks harilikuks viibimiskohaks olnud riigi õiguse alusel, sest ta ei täida teatavaid selle riigi seaduses sätestatud tingimusi.
- 53 Kõigepealt olgu märgitud, et see küsimus kerkib üles juhul, kui esimesele küsimusele antud vastust arvesse võttes tõdeb eelotsusetaotluse esitanud kohus, et Austria kohtud olid määruse nr 4/2009 alusel pädevad lahendama KP elatisnõuet 1. juunist 2013 kuni 28. maini 2015 ulatuva ajavahemiku kohta. Sellises olukorras võib nimelt olla kohaldatav kohtu asukohariigi õigus, antud juhul Austria õigus, kui ülalpidamist saama õigustatud isikul „ei ole võimalik elatist saada“ oma endiseks harilikuks viibimiskohaks olnud riigi õiguse alusel ehk Saksa õiguse alusel nagu põhikohtuasjas. Järelikult on vaja analüüsida, kas niisugune ülalpidamist saama õigustatud isik nagu KP on sellises olukorras.
- 54 Sellele küsimusele vastamiseks on otstarbekas lähtuda Bonomi seletuskirjast, milles on just selliseid probleeme käsitletud.
- 55 Nimetatud seletuskirjas on märgitud, et ülalpidamist saama õigustatud isik võib kohtu asukohariigi õigusele tugineda mitte üksnes siis, kui tema harilikuks viibimiskohaks oleva riigi õigus ei näe üldse ette perekondlikust sidemest tulenevat ülalpidamiskohustust – näiteks seetõttu, et see õigus ei näe ette laste ülalpidamiskohustust oma vanemate suhtes –, vaid ka siis, kui sellist kohustust küll põhimõtteliselt tunnustades seab see õigus niisuguse kohustuse sõltuvusse tingimusest, mis ei ole antud juhul täidetud. Seletuskirjas on näitena kirjeldatud olukorda, kus õigustatud isiku harilikuks viibimiskohaks oleva riigi õigus näeb ette, et vanemate ülalpidamiskohustust oma laste suhtes lõpeb laste 18-aastaseks saamisega, ning õigustatud isik on sellesse ikka jõudnud.
- 56 Sellise tõlgenduse järgi on niisiis Haagi protokolli artikli 4 lõige 2 kohaldatav ka siis, kui seaduses sätestatud tingimus ei ole täidetud.
- 57 Tuleb asuda seisukohale, et selline Haagi protokolli artikli 4 lõike 2 lai tõlgendus vastab selle sätte eesmärgile, mida on meenutatud käesoleva otsuse punktis 44 ja milleks on leevendada ohtu, et õigustatud isik ei saa elatist esimesena kindlaksmääratud õiguse alusel.
- 58 Niisugune tõlgendus hõlmab just sellist olukorda, nagu on kõne all põhikohtuasjas, kus õigustatud isiku võimatus elatist saada tuleneb asjaolust, et ta ei ole kohustatud isikule nõudest varem teatanud ega ole järelikult täitnud seaduses – antud juhul BGB §-s 1613 – sätestatud tingimust. Kohtujuristi ettepaneku punktist 93 nähtub nimelt, et miski ei võimalda järeldada, et õigustatud isiku tegevusetus muudaks kõnealuse artikli 4 lõike 2 kohaldamatuks.
- 59 Seetõttu tuleb teisele küsimusele vastata, et Haagi protokolli artikli 4 lõikes 2 kasutatud väljendit „kui õigustatud isikul ei ole võimalik elatist saada“ tuleb tõlgendada nii, et sellega peetakse silmas ka olukorda, kus õigustatud isik ei saa kohustatud isikult elatist oma endiseks harilikuks viibimiskohaks olnud riigi õiguse alusel, sest ta ei täida selle riigi seaduses sätestatud tingimusi.

Kohtukulud

- ⁶⁰ Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamiseiga seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kuues koda) otsustab:

1. Ülalpidamiskohustuste suhtes kohaldatavat õigust käsitleva 23. novembri 2007. aasta Haagi protokoll, mis kiideti Euroopa Ühenduse nimel heaks nõukogu 30. novembri 2009. aasta otsusega 2009/941/EÜ, artikli 4 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et

- asjaolu, et kohtu asukohariik on sama mis õigustatud isiku harilikuks viibimiskohaks olev riik, ei takista selle sätte kohaldamist, kui selles ette nähtud täiendava seose reeglina määratud õigus ei lange kokku õigusega, mis on määratud protokollis artiklis 3 ette nähtud üldise seose reeglina;
- olukorras, kus ülalpidamist saama õigustatud isik, kes on muutnud oma harilikku viibimiskohta, esitab oma uueks harilikuks viibimiskohaks oleva riigi kohtule kohustatud isiku vastu tagasiulatava elatistõude ajavahemiku eest, mil ta elas teises liikmesriigis, võib kohtu asukohariigi õigus, mis on ühtlasi õigustatud isiku uueks harilikuks viibimiskohaks oleva riigi õigus, olla kohaldatav, kui kohtu asukoha liikmesriigi kohtud olid pädevad lahendama nende poolte vahelisi ja seda ajavahemikku puudutavaid elatisvaidlusi.

2. 23. novembri 2007. aasta Haagi protokollis artikli 4 lõikes 2 kasutatud väljendit „kui õigustatud isikul ei ole võimalik elatist saada“ tuleb tõlgendada nii, et sellega peetakse silmas ka olukorda, kus õigustatud isik ei saa kohustatud isikult elatist oma endiseks harilikuks viibimiskohaks olnud riigi õiguse alusel, sest ta ei täida selle riigi seaduses sätestatud tingimusi.

Allkirjad